

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри фінансів
Волохова І.С.
“ ____ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»
на тему: «Бюджетний процес та його оптимізація в Україні»

Виконавець: Козлов Олексій Сергійович
студент 61 групи факультету
фінансів та банківської справи

Науковий керівник: к.е.н., доцент
Дубовик Ольга Юхимівна

Одеса 2019

ПЛАН

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи бюджетного процесу	5
1.1 Сутність бюджетного процесу	5
1.2. Організація бюджетного процесу	14
1.3. Завдання та критерії оптимізації бюджетного процесу	28
РОЗДІЛ 2. Практика та проблематика бюджетного процесу в Україні.	31
2.1. Особливості реалізації стадії складання державного бюджету	31
2.2. Діагностика виконання державного бюджету.	36
2.3. Бюджетний процес як об'єкт державного фінансового контролю	54
РОЗДІЛ 3. Вектори розвитку бюджетного процесу в Україні	66
3.1. Аналіз зарубіжного досвіду щодо оптимізації бюджетного процесу	66
3.2. Шляхи вдосконалення бюджетного процесу в Україні	76
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	89

ВСТУП

Ефективність управління бюджетом має вирішальну роль для держави. Саме тому необхідно удосконалювати функції органів законодавчої і виконавчої влади та фінансових органів стосовно бюджету, а також стосовно методів, що використовують ці органи у процесі управління бюджетними ресурсами і відносинами, які виникають під час руху бюджетних потоків.

На сьогодні ситуація в Україні потребує істотних змін у розвитку бюджетного менеджменту, який, на думку більшості фахівців даної галузі, являє собою комплекс принципів, методів, функцій, прийомів і засобів, спрямованих на ефективне та цільове використання бюджетних ресурсів.

Економічні тенденції й наслідки світової фінансової кризи показали, що від якості та своєчасності прийняття рішень з питань формування дохідної частини бюджету, проведення податкової політики, державних видатків та міжбюджетних відносин залежить збалансованість державних фінансів, рівень ефективності державного регулювання економічних процесів. Зміни у структурних елементах бюджетного менеджменту (бюджетне планування, організація виконання бюджету, облік виконання бюджету та звітність, контроль за виконанням бюджету) повинні відіграти визначальну роль на різних етапах бюджетного процесу.

Науковим розглядом бюджетного процесу України та його оптимізації займалися наступні вчені, як Воронова Л., Дерлиця А.Ю., Гусаревич Н.В., Кулай А.В., Кульчицький М., Кучер Г., Павлюк К.В., Любич Н.П., Ровинський Е.О., Янль І.Є та інші.

Під час написання дипломної роботи поставлені такі завдання: розгляд теоретичних основ бюджетного процесу; аналіз практики та проблематики бюджетного процесу в Україні; визначення векторів розвитку бюджетного процесу в Україні. Об'єктом дослідження є бюджетний процес України.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні аспекти організації бюджетного процесу України на протязі 2015 – 2019 рр. Під час написання магістерської роботи були використані наступні методи: діалектичний метод наукового пізнання взаємозв'язків і проблем взаємодії органів виконавчої та законодавчої влади в процесі складання Державного бюджету України; метод аналізу фактичних показників з нормативними показниками. При проведенні аналізу виконання Державного бюджету використовувався горизонтальний аналіз (для порівняння показників бюджету з відповідними показниками за попередні періоди); метод аналізу та синтезу при визначенні закономірностей, що мають місце в бюджетному процесі та перспектив його розвитку. У формуванні результатів дослідження використовувалися графічні та графоаналітичні методи (діаграми та інформаційні таблиці).

Інформаційну базу дослідження складають закони України та нормативно-правові акти, інструкції та методики, що використовуються в бюджетному процесі, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні матеріали органів ДКСУ, а також офіційні данні з відділу статистики Управління Державної Казначейської служби у м.Одесі Одеської області.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

планування бюджету в частині визначення соціально-економічного ефекту від здійснення видатків у середньостроковому періоді.

Планові показники частки видатків зведеного бюджету визначаються з важливості здійснення бюджетно-податкового регулювання з врахуванням економічної циклічності, у тому числі зменшення податкового навантаження, збільшення дефіциту бюджету під час економічного спаду порівняно з минулим періодом та збільшення податкового навантаження, зменшення дефіциту бюджету під час економічного зростання порівняно з минулим періодом. [56, с. 67]

ВИСНОВКИ

На підставі викладеного та проаналізованого матеріалу ми дійшли наступних висновків.

Питання практики складання проекту державного бюджету, як основною складовою бюджетного процесу України не втратило своєї актуальності, про що свідчить погіршення виконання державного бюджету за видатками, доходами, не своєчасною подачею проекту державного бюджету до ВРУ та несвоєчасним прийняття Закону України «Про державний бюджет України». Тому бюджети всіх рівнів та організація їх виконання перебувають у полі зору вчених-економістів та практиків, які намагаються розробити дієві механізми управління бюджетними коштами. Актуальність даної теми зумовлена необхідністю удосконалення бюджетного процесу з метою поліпшення управління фінансовими ресурсами держави та раціональним використання бюджетних коштів.

Під час написання магістерської роботи та проведення аналізу наукових робіт, ми дійшли висновку, що науковці виділяють 3 стадії бюджетного процесу України:

- 1) складання бюджету;
- 2) затвердження проекту бюджету;
- 3) виконання бюджету.

Проте, законодавець визначає 5 стадій бюджетного процесу:

- 1) складання та розгляд Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) і прийняття рішення щодо них;
- 2) складання проектів бюджетів;
- 3) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 4) виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 5) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Об'єктом бюджетного процесу є складання та розгляд проекту бюджету, подача та затвердження Закону України «Про державний бюджет України».

У магістерській роботі було проведено аналіз виконання державного бюджету відповідно до різних показників, аналіз виявлених та зафіксованих правопорушень у бюджетній сфері, кількість порушень в окремому регіоні України – м. Одесі, виявлені проблеми бюджетного процесу та наведені вектори покращення бюджетного процесу на підставі зарубіжного досвіду та аналізу виконання державного бюджету за 2015- 2019 рр.

Також, ми провели прогнозування видатків державного бюджету, доходів державного бюджету до ВВП у % (рис. 3.1 та рис. 3.2)

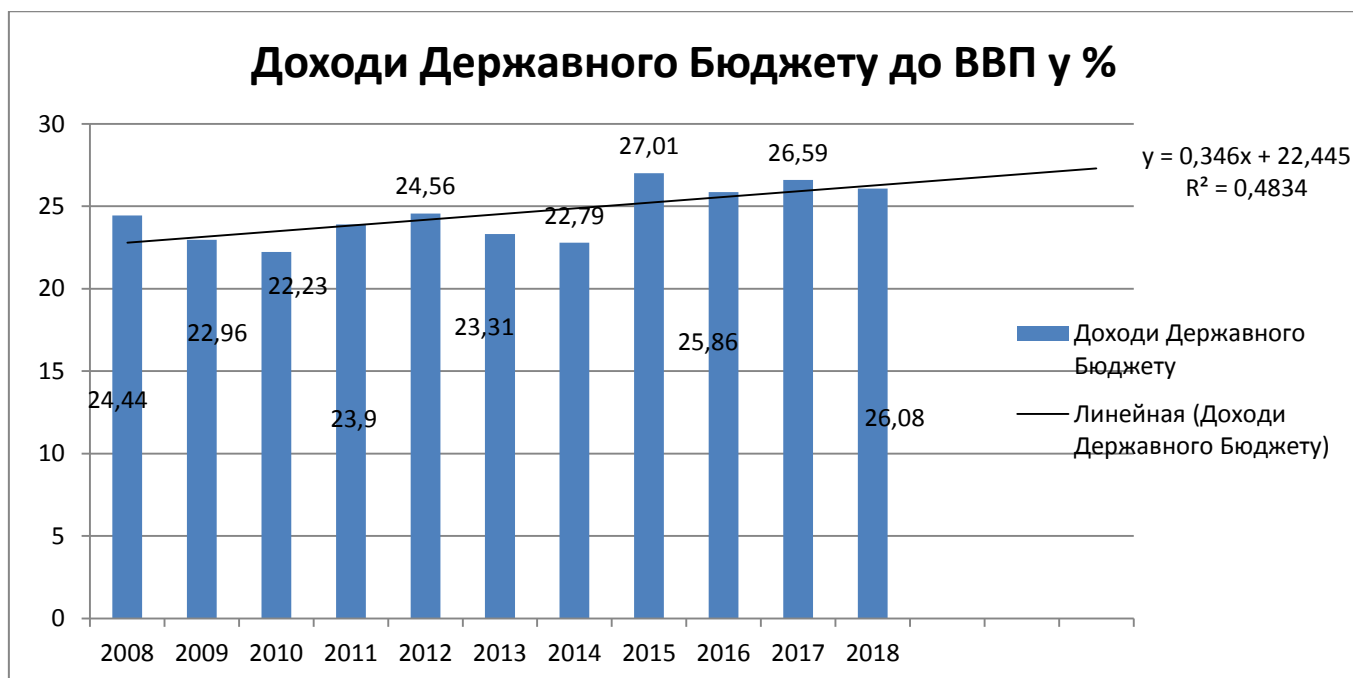

Рис. 3.1 Прогноз доходів Державного бюджету до ВВП у %

Під час проведення аналізу прогнозування доходів Державного бюджету до ВВПУ (рис. 3.1), ми за допомогою автоматичних засобів MS WORD створили рівняння розрахунку : $y = 0,346x + 22,445$ при коефіцієнті кореляції R^2 в 0,4834. Ми спрогнозували відношення на наступні 3 роки за допомогою лінійного рівняння та дійшли висновку – співвідношення з кожним роком повинні збільшуватись (як за рахунок збільшення доходів так і за рахунок збільшення ВВП України). Якщо коефіцієнт кореляції дорівнює 0,4834 при прогнозуванні на 3 періоди (в нашому випадку 3 бюджетні роки) то прогноз має ймовірність в 57%

(відповідно даних технічної підтримки MS WORD). Так, у 2008 році співвідношення дорівняло 24,44%, у 2009 році – 22,96%, у 2010 році – 22,23%, у 2011 році – 23,9 %, у 2012 році -24,56%, у 2013 році -23,31%, у 2014 році – 22,79%, у 2015 році – 27,01%, у 2016 році – 25,86%, у 2017 році – 26,59%, у 2018 році – 26,08%. Згідно складеного рівняння ми дійшли висновку, що в 2020 році співвідношення повинне дорівнювати 27,05%.

Рис. 3.2. Прогноз видатків Державного бюджету до ВВП у %

Під час проведення аналізу прогнозування видатків Державного бюджету до ВВПУ (рис. 3.2), ми за допомогою автоматичних засобів MS WORD створили рівняння розрахунку : $y = 0,2416x + 26,037$ при коефіцієнті кореляції R^2 в 0,4262 Ми спрогнозували відношення на наступні 3 роки за допомогою лінійного рівняння та дійшли висновку – співвідношення з кожним роком повинні збільшуватись (як за рахунок збільшення видатків так і за рахунок збільшення ВВП України). Якщо коефіцієнт кореляції дорівнює 0,4262 при прогнозуванні на 3 періоди (в нашому випадку 3 бюджетні роки) то прогноз має ймовірність в 55% (відповідно даних технічної підтримки MS WORD). Так, у 2008 році співвідношення дорівняло 25,47%, у 2009 році – 26,54%, у 2010 році – 28,04%, у 2011 році – 25,33 %, у 2012 році -28,08%, у 2013 році -27,73%, у 2014 році – 27,46%, у 2015 році – 29,14%, у 2016 році – 28,73%, у 2017 році – 28,13%, у 2018

році – 27,7%. Згідно складеного рівняння мі дійшли висновку, що в 2020 році співвідношення повинне дорівнювати 30,05%.

У даній науковій роботі, нами були проаналізовані, узагальнені проблеми бюджетного процесу України, а також приведені можливі шляхи позбавлення від цих проблем, або вдосконалення бюджетного процесу. Вагими з них вважаємо наступні:

1. Організація повного державного контролю в процесі використання бюджетних коштів
2. Бюджетний кодекс та Податковий мають бути між собою узгоджені для забезпечення видаткової частини державного бюджету та зменшити кількість змін до законів протягом бюджетного року до мінімуму
3. Імплементация мінімального пакета правил BEPS, у т. ч. розвиток контролю трансфертного ціноутворення
4. Боротьба з митними правопорушеннями з метою захисту фінансових інтересів держави
5. Підвищення інституційної спроможності Державної фіскальної служби України, що є ключовим пріоритетом податкової реформи.
6. Розвиток методології середньострокового бюджетного планування
7. Забезпечення ефективності планування та використання бюджетних коштів при реалізації секторальних реформ у сфері надання суспільних благ та послуг.
8. Імплементация провідного європейського досвіду для гуманізації бюджетно-податкової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572) в редакції від 25.09.2019 року
2. Гусаревич Н.В. Державний бюджет в умовах трансформації [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2016/1900-1469363406.pdf>
3. Ровинский Е. О предмете советского бюджетного права / Е. Ровинский. — М. : Юриздат, 1954.
4. Воронова Л.К. Бюджетно-правове регулювання в СРСР : моногр. / Л.К. Воронова. — К. : Вища школа, 1975.
5. Воронова Л. Финансовое право / Л.К. Воронова. — Х. : Консул, 1998.
6. Кулай А. В. Актуальні проблеми організації бюджетного процесу в Україні / А. В. Кулай // Економічні науки. — 2010.— № 7(25).
7. Любич Н.П. Проблеми визначення поняття «бюджетний процес» // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2013. — Вип. 182. — Ч. 3.
8. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : моногр. / К.В. Павлюк. — К. : НДФІ, 2006.
9. Кучер Г. Бюджетний процес у країнах ЄС / Г. Кучер // Вісник КНТЕУ. — 2008. — № 3
10. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки / Ш. Бланкарт. — К.: Либідь, 2000. — 487 с.
11. Кульчицький М. Бюджетний процес в Україні в умовах прозорості та публічності / М.Кульчинський // Регіональна економіка. — 2006. — № 3. — С. 130–136.
12. Дерлиця А.Ю. Інституційне регулювання бюджетного процесу / А.Ю. Дерлиця // Фінанси України. — 2001. — № 10. — С. 29–33.
13. Януль І.Є. Бюджетний процес в Україні та напрями його вдосконалення / І.Є. Януль // Фінанси України. — 2005. — № 9. — С. 25–29.
14. Антоненко И. Советник Президента Украины Анатолий Гальчинский: «Президент вынужден был подписать бюджет по политическим мотивам» / И. Антоненко // Факты. — 2002. — 5 января. — С. 13–16.

15. Денисова А.В. Удосконалення бюджетного процесу // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ – 2011. – №3. – с. 250-255
16. Фролов С.М. Бюджетний менеджмент і проблеми розвитку прикордонних територій: монографія / С.М. Фролов. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010.
17. Величко В.О. Бюджетна політика та особливості її формування в умовах нестабільності соціально-економічного розвитку / В.О. Величко // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 1 (19). – С. 83–87.
18. [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-proektu-osnovnih-napryamiv-byudzhetnoyi-politiki-na-20192021-roki>
19. Бюджетна система: підруч. / за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури; Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 871
20. Базилевич В.Д. Державні фінанси : навч. посібник / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик ; заг. ред. В. Д. Базилевич. - К. : Атіка, 2002.
21. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. / Валерій Михайлович Опарін // Київський національний економічний ун-т. - (2-е вид., доп. і перероб). - К.: КНЕУ, 2001
22. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України: від 14.09.2002 р. № 538-р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80>
23. Ткач К.М., С.С.Кайдаковський Бюджетне планування як основа бюджетного процесу [Електронний ресурс]: — Режим доступу: http://www.chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2013/v1/NV-2013-V1_50.pdf.
24. [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/139470>
25. Пушко-Цибуляк Е.М. Риси сучасного державного фінансового контролю в Україні / Е.М. Пушко-Цибуляк // Ефективність державного управління :

збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України ; під заг. ред. проф. В.С. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 13. – С. 414.

26. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reasury.gov.ua/main/uk/map>

27. Чечуліна О.О. Світові тенденції та перспективи розвитку державного фінансового контролю / О.О. Чечуліна // Фінанси України. – 2014. – № 2. – С. 49

28. Корень Н.В. Концептуальні засади формування системи державного фінансового контролю в умовах економічних реформ / Н.В. Корень // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 8. – С. 21–25.

29. Микитюк І.О. Державний фінансовий контроль у бюджетній сфері / Микитюк І.О. // Світ фінансів 1 (54). – 2018. – с. 60

30. Куценко Т.Ф. Бюджетне фінансування соціальної сфери в Україні: короткий аналітичний огляд / Т.Ф. Куценко // Економіка та держава. – 2013. – № 9. – С. 32 – 36

31. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю.Д. Радіонов // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 47-55.

32. Финансовые новости — E-Finance® [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://e-finance.com.ua>.

33. Виссарионов, А. Уроки кризиса // Экономист. – 1999. - №2

34. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму. Відкрите суспільство під загрозою : пер. с англ.. - Дж. Сорос. - К. : Основи, 1999

35. Анисимов А. Статистика кризиса и его механизм в России // Проблемы теории и практики управления. – 1996. - №6

36. Фролов С.М. Бюджетний менеджмент і проблеми розвитку прикордонних територій // Монографія .— Суми: «Видавництво СумДУ», 2010

37. Вахненко Т. Уроки світової фінансової кризи для економіки України / Т. Вахненко // Економіст. – 2009. - №11

38. Андрианов А. О возможных подходах к реформе мировой финансовой системы [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://viperson.ru/wind.php?ID=512296&soch>
39. Шнипко О. Постіндустріальна глобалізація: сутність, чинники, тенденції та суперечності розвитку // Економіст. - 2005. - № 4
40. Корнієнко Н. М. Теоретико-методологічні засади програмно-цільового методу планування бюджетних видатків / Н. М. Корнієнко // Наукові праці НДФІ. – 2012. – Вип. 1.
41. Корнієнко Н. М. Зарубіжний досвід програмно-цільового бюджетування та його використання в Україні / Н. М. Корнієнко // Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2012. – №2.
42. Лук'яненко І. Г. Управління ризиками при прийнятті фінансових рішень з урахуванням західного досвіду / І. Г. Лук'яненко // Вісник НТУ. – Київ : НТУ, 2010. – Вип. 20.
43. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері: монографія / [авт.. кол.: Геєць В.М., Александрова В.П., Амоша О.І. та ін.]. – К.: Наукова думка, 2008
44. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://dt.ua/ECONOMICS/pakti_fondi_i_defolti.html
45. Стрик Дж. Государственные финансы Канады / Пер с англ. общ. редакция А. Л. Кудрина, В. Д. Дзгоева. – М. : ООО «НПО Экономика», 2000.
46. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1797-19>
47. Митний Кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
48. Розпорядження КМУ від 24 лютого 2016 р. № 175-р «Про Стратегію реформування системи публічних закупівель (“дорожню карту”))» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80>

49. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : моногр. / К.В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006.
50. Денисова А.В. Удосконалення бюджетного процесу в Україні / А.В. Денисова // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ № 3, 2011
51. Міщенко В.І. Вдосконалення бюджетного процесу в органах місцевого самоврядування. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/58601/5/Mishchenko_Vdoskonalennia_biudzhethnoho_protsesu.pdf
52. Грех Х.І. Бюджетна система та шляхи її вдосконалення / Х.І. Грех // Збірник науково – технічних праць Національного лісотехнічного університету України № 21.7, 2011 р.
53. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) / В. Л. Андрущенко. – Львів : Каменяр, 2000.
54. Юрій С. І. Казнахейська система / С. І. Юрій, В. І. Стоян, О. С.Даневич. – Тернопіль : Карт-бланш, 2006.
55. Юрійчук С. М. Програмно-цільовий метод у системі виконання місцевих бюджетів України / С. М. Юрійчук // Економіка та держава. - 2010.
56. Базилевич В. Д. Державні фінанси / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – [2-е вид., доп. і перероб.] – К. : Атіка, 2004.
57. Закон України «Про державний бюджет на 2015 рік» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80-19>
58. Закон України «Про державний бюджет на 2016 рік» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/928-19>
59. Закон України «Про державний бюджет на 2017 рік» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19/card4#History>

60. Закон України «Про державний бюджет на 2018 рік» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19/card4#Current>
61. Закон України «Про державний бюджет на 2019 рік» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2629-19>
62. Буковинський С. А. Фінансова криза в Україні: вплив на розвиток економіки та деякі заходи з досягнення фінансової стабілізації / С. А. Буковинський // Фінанси України. – 2010. – № 11
63. Кулай А. В. Актуальні проблеми організації бюджетного процесу в Україні / А. В. Кулай // Економічні науки. – 2010. – № 7(25).